

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

**УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“ - БИТОЛА
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ - ПРИЛЕП**

**ОЛЕСНУВАЊЕ НА ТРГОВИЈАТА И ЕФЕКТИТЕ ВРЗ
РАЗВОЈОТ НА БИЗНИСОТ ВО Р. МАКЕДОНИЈА**

-МАГИСТЕРСКИ ТРУД-

Ментор:

Проф.д-р Славица Роческа

Изработил:

Дипл.екон. Татјана Цалева

ПРИЛЕП, 2010 ГОДИНА

Содржина:

ВОВЕД.....	7

ПРВ ДЕЛ

ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА, ТРГОВИЈАТА И БИЗНИСОТ.....	11

1. Глобализацијата и меѓународната трговија.....	12
2.Олеснување на трговијата како фактор во процесот на либерализација на трговијата.....	18
2А) Искуства и резултати од приватниот сектор: идентификација на потребите и приоритетите од либерализацијата на трговијата.....	34
3. Олеснувањето на трговијата како фактор за унапредување и динамизирање на бизнисот.....	37

ВТОР ДЕЛ

МЕЃУНАРОДНИ СТАНДАРДИ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ОЛЕСНУВАЊЕ НА ТРГОВИЈАТА.....	44

1. Стандарди и препораки на Центарот на ОН за олеснување на трговијата и електронскиот бизнис.....	45
2. Улогата на Светската царинска организација во олеснување на трговијата...	67
3. Регулативната рамка на Светската трговска организација за олеснување на глобалната трговија.....	94
3А) Имплементација на Договорот за определување на царинска вредност.....	94
3Б) Преговорите од Доха и прашањето за олеснување на трговијата.....	103
4. Искуствата на одделни земји во доменот на олеснувањето на трговијата....	108

5. Останати стандарди и мерки.....	127

ТРЕТ ДЕЛ

ДИЈАГНОСТИЦИРАЊЕ НА СОСТОЈБИТЕ И ВЛИЈАНИЈАТА ОД ОЛЕСНУВАЊЕТО НА ТРГОВИЈАТА ВО Р. МАКЕДОНИЈА.....139

1. Царинските процедури и техничките регулативи во Р.Македонија.....	140
1А) Имплементација на Договорот за царинско вреднување во Република Македонија.....	146
2. Имплементација на концептот за овластен економски оператор во трговската пракса на Р. Македонија.....	159
3. Олеснувањето на транспортот и логистиката.....	164
3А) Либерализацијата на трговијата и индексот на логистички перформанси (LPI).....	164
4. Мерки за унапредување на трговската логистика во Р.Македонија.....	178

ЧЕТВРТ ДЕЛ

АНАЛИЗА НА ЕФЕКТИТЕ ОД ОЛЕСНУВАЊЕТО НА ТРГОВИЈАТА ВРЗ БИЗНИС СЕКТОРОТ ВО Р.МАКЕДОНИЈА.....190

1. Либерализираната трговија-фактор за поттикнување на бизнисот.....	191
2. Оценка на потенцијалните корисности од симплификацијата на трговските процедури, промовирање квалитетни и безбедни стандарди и реализирање на трговската логистика.....	194
3. Дефинирање на стратегиските насоки за развој и олеснување на трговијата во Р.Македонија.....	199
4. Заклучни согледувања.....	203

Акроними и кратенки

ACV- Agreement on Customs Valuation Договор за царинско вреднување
AFI- Airfreight Institute Институт за воздухопловен товар
AMS- Account Management Service Менаџмент за пресметка на услугите
АПЕС- Asia-Pacific Economic Cooperation Азиско-пацифичка економска соработка
ASYCUDA- Automated System for Customs Data Автоматизиран систем за сајт на царински податоци
BFD- Business Facilitation and Development Развој и олеснувања во бизнисот
BIS- Банка за меѓународни подмирувања
CAI- Customs Affairs Institute Институт за царински предмети
CARE- customs administrative reforms Царински административни реформи
CCO-Customs Container Organization Организација на царински контејнери
CD- Дунавската комисија
CEFTA- Central European Free Trade Agreement Централноевропска зона за слободна трговија
CERN- Европската организација за нуклеарни истражувања
CESTAT- Customs, Excise and Service Tax Appellate Tribunal Трибунал за царина, акцизи и услуги
CLECAT- Европска асоцијација за шпедиција, транспорт, логистика и царински услуги
CVA- Custom Valuation Agreement Договор за царинско вреднување
DDA- Doha Development Agreement Доха преговорите за развој
EDI- Electronic Data Interchange Електронска размена на податоци
eDMS- Electronic Document Management System Електронски систем за управување со документи
EFTA- European Free Trade Agreement Европска асоцијација за слободна трговија
EXIM- (Single Window/One Stop Shop) Електронски едношалтерски систем за издавање лиценци за увоз, извоз и квоти
FIATA-International Federation of Freight Forwarders Associations Меѓународна федерација на здруженијата на шпедитери
GATT- General Agreement on Tariffs and Trade Општ договор за тарифи и трговија
GEETP- Efficient Trade Procedures Ефикасни трговски процедури
HS Convention- (International Convention on the Simplification and Harmonization of Customs Procedures) Меѓународна конвенција за симплификација и хармонизација на царинските процедури
IAPH- Меѓународна асоцијација за пристаништа
ИКАО- Организација на меѓународното цивилно воздухопловство
ICC- International Chamber of Commerce Меѓународна трговска комора
ICIS-Integrated Customs Information System Интегриран царински информациски систем

ICT-Information and communications technology Информациско - комуникациска технологија
IFIA- Меѓународната федерација на инспекторски агенции
IIS -Integrated Information System Интегриран информациски систем
IMF- International monetary found Меѓународниот монетарен фонд
ИМО- Меѓународната поморска организација
ISO- Меѓународната организација за стандардизација
IT- Information tehnology Информациска технологија
LPI- Logistics Performance Index (ЛПИ) Индекс на логистички перформанси
MTI-Multimodal Transport Institute Институт за мултимодален транспорт
NAFTA-North American Free Trade Agreement Северноамерикански договор за слободна трговија
OECD-Organisation for Economic Co-operation and Development Организација за економска соработка и развој
OEO- Овластен економски оператор
PACCS-Pakistan Customs Computerized System Пакистански царинско-компјутеризиран систем
PEW Global Attitudes Project- Проект за глобалното однесување
R&D- Истражување и развој
RMS risk management system- Систем за управување со ризикот
S&DT- Специјален и диференцијален третман
SAD Single Administrative Document- Единствениот административен документ
SVB Special Valuation Branch- Специјален оддел за вреднување
TBG Training and Business Group- Група за обука и бизнис
TBT technical barriers to trade- Технички бариери во трговијата
TFMs Trade Facilitation Measures- Мерките за олеснувањето на трговијата
TradeNet®Trade Network- Трговска мрежа
TRS Time Release Study- Времето за царинење на стоката
TTN Tunis Trade Network- Туниска трговска мрежа
TVM transaction value method- Метод на трансакциска вредност
UIC- Меѓународната унија на железници
UN/CEFACT United Nations Centre for Trade Facilitation and Electronic Business- Центар на ОН за трговско олеснување и електронски бизнис
UN/ECE United Nations Economic Commision for Europe- ОН/Економска комисија за Европа
UN/EDIFACT United Nations/Electronic Data Interchange For Administration, Commerce and Trade Standard- ОН/Електронска размена на податоци за администрација, трговија и трговски стандард
UNCITRAL- Комисија на ОН за меѓународно трговско право
UNCTAD Commission on Enterprise- Комисијата за претпријатија на UNCTAD
UNCTAD United Nations Conference on Trade and Development- Конференција на ОН за трговија и развој
UNLK United Nations Layout Key for Trade Documents- ОН/Клучна распределба на трговските документи
INCOTERMS International Commercial Terms- Меѓународни трговски термини
UMM UN/CEFACT Modeling Metodology- Методологија на Центарот на ОН за трговско олеснување и електронски бизнис за моделирање
WCO World Customs Organization- Светска царинска организација

World Bank- Светска банка

WTO World Trade Organization- Светска трговска организација

ARTNeT Asia-Pacific Research and Trainihg Network on Trade- Азиско-пацифичко истражување и мрежна обука за трговијата

БДП- Бруто домашен производ

ЕЕА European Economic Agreement- Договор за европска економска област

ЕМС- Европскиот модуларен систем

ЕУ- Европска унија

НКТС- Нов компјутеризиран транзитен систем

СДИ- Странски директни инвестиции

СОЦД- Систем за обработка на царински декларации

ЦЗ- Царински законик

Вовед

Глобализацијата ги “замагли” границите меѓу домашните и интернационалните проблеми и прашања. Кохерентноста и координацијата меѓу политиките станаа клуч, т.е. основа да им се понуди на домашните фирми национален идентитет за, преку вложените напори, тие да можат го развиваат капацитетот и да се натпреваруваат во остварувањето корисности од глобализацијата, но истовремено и да го осигуруваат постојниот развој на земјата во целина.

Глобализациските трендови ја наметнуваат потребата од перманентна борба со конкуренцијата што, пак, како динамично движење е императив за раст на компаниите и интернационалниот бизнис, поодделно во сите сектори. Од специфичноста на надворешната трговија, а оттука и на процесите на либерализацијата, всушност, произлегува значењето од ефикасното спроведување на трговската политика.

Паралелно со интензификацијата на процесот на либерализација на трговијата и редукцијата на царинските и нецаринските бариери се зголемува релевантноста на трансакциските трошоци при реализацијата на меѓународната размена. Загубите на компаниите што произлегуваат од долгите задржувања на испораките на стока на границите, недоволната транспарентност и предвидливост на царинските постапки, сложените барања во однос на документацијата делуваат ограничувачки врз трговијата и имаат директни неповолни импликации врз развојот на бизнисот. Оттука, современата динамика на реализација на бизнисите на глобално ниво како примарно го поставува прашањето во однос на симплификацијата и стандардизацијата на

меѓународните трговски процедури. Оправдано се смета оваа димензија за значајна во олеснувањето на економската соработка.

Оттука произлегува предизвикот, во ова истражување, да се анализира концептот на трговската либерализација, како процес за намалување и укинување на царините и нецаринските ограничувања во трговијата.

Мерките за олеснување на трговијата денес сè повеќе се насочени кон зголемувањето на влезната или почетната ефикасност и е-бизнис услужниот сектор за инфраструктурата. Тие треба да бидат основа за најсуштинската реализација на добивките што произлегуваат од либерализацијата на трговијата, но треба да укажуваат и на вложувањата што го потенцираат фактот дека олеснувањето на трговијата подразбира царините, транспортот, банкарството и осигурувањето (услуги и инфраструктура) да бидат што поефикасни. Трендот на имплементација на практичните правила и регулативи од страна на главните инвестиции во автоматизирани царински системи треба да придонесе да се остварат очекуваните корисности од олеснувањето на трговијата. Притоа, обемот на обучување на човечките ресурси, исто така, е важен предуслов за воведување на програмата за царинска реформа што е поврзана со мерките за олеснување на трговијата. Важноста на оваа компонента беше долго признавана од Комисијата за организациите на UNCTAD (UNCTAD Commission on Enterprise) како Развој и олеснувања во бизнисот (Business Facilitation and Development), но и надополнета со уште шест иницијални компоненти во моделот за ефикасна трговија во 1997 год., и тоа заедно со транзитот и легалните средства. Ваквите активности треба да бележат уште поголема динамика во спроведувањето и почитувањето на регулативите, бидејќи сите тие треба да бидат во функција на либерализацијата на трговијата и олеснувањето на бизнисот.

Имајќи предвид дека мерките за олеснување на трговијата имплицираат бројни придобивки за земјите манифестирани преку зголемување на конкурентноста, намалување на трошоците, зајакната контрола од страна на државата, зголемена предвидливост и транспарентност, магистерскиот труд е насочен кон анализа и согледување на потенцијалите за редуцирање и поедноставување на административните и процедуралните бариери при

реализацијата на трговските трансакции како суштинска претпоставка за поттикнување на меѓународната трговска соработка на домашните деловни субјекти и унапредување на нивните бизнис активности. Корисните согледувања и резултати во однос на креирањето на стратегиските насоки, ќе придонесат за редуцирање на комплексноста и трошоците од една страна, и зголемување на ефикасноста и динамизирање на трговската соработка на Македонија со странство, од друга страна.

Поаѓајќи од воведните размислувања структурата на овој магистерски труд концептиски е сочинета од четири дела.

Првиот дел се фокусира кон анализа на процесите на глобализација и трговска либерализација. Успешното вклучување во овие процеси е претпоставка за пазарно ориентираните и меѓународно вклучените земји правилно да ги креираат надворешнотрговските политики за заштита на своите национални стопанства, а притоа и да црпат придобивки од светската економија преку дисперзираните бизнис активности. Олеснувањето на трговијата би придонесло за зголемување на ефикасноста на работењето, односно трговската размена на производите и услугите преку националните граници.

Вториот дел дава преглед на постојната регулативната рамка дефинирана од страна на повеќе меѓународни институции и организации и нејзината имплементација во националните системи.

Во третиот дел анализата се фокусира кон определување на постојните состојби и степенот на модернизација на трговските процедури, како и имплементацијата на информациските технологии во Р. Македонија, согледување на достигнувањата во областа на намалување на процедуралните и административни бариери во трговијата, но и дијагностицирање на постојните проблеми.

Четвртиот дел, пак, ги определува ефектите од либерализацијата на трговијата во однос на бизнис секторот во Р. Македонија. Поточно, детерминирањето на тоа кои се потенцијалните бенефити од симплификацијата на царинските процедури, имплементацијата на електронска обработка на трговските документи и усвојувањето на интернационалните признаени стандарди и кодекси во оваа област. Тоа, пак, дава можност за оценка на

потенцијалите на земјата за креирање интегриран трговски систем за олеснување на трговијата и дефинирање на стратегиските насоки за развој.

Основната цел на овој труд е определување на состојбите во доменот на олеснувањето на трговијата во Р.Македонија, како и согледување на нејзините ефекти врз унапредување и динамизирање на бизнисот. Оттука, со овој труд се направи напор да се дадат одговори на неколку значајни прашања, коишто треба да придонесат за:

- идентификација на светските трендови во контекст на она што означува олеснување на трговијата и кои се потребите и приоритетите наметнати од истата;
- согледување на ефектите од институционалните и регулативните механизми за олеснување на трговијата врз развојот на бизнисот во глобални рамки;
- градење стратегија за развој на трговијата во Р.Македонија и оптимализација на бизнис климата и бизнисот преку олеснувањето на трговијата;
- определување на можностите и потенцијалите на земјата за креирање на интегриран трговски систем преку на воспоставување механизми за мрежно поврзување на бизнис заедницата, владата и релевантните институции.